

Voed de bodem, niet de plant

Notitie Ronde Tafelgesprek organische stof en bodemvruchtbaarheid EZ-Commissie Tweede Kamer, 26 oktober 2016

Marian Blom – projectleider Bionext

Inleiding

Goed bodembeheer vormt de basis voor gezonde landbouw. Biologisch boeren kan niet zonder een gezonde en vruchtbare bodem. Op biologische boerderijen wordt mest en compost gebruikt en in de akkerbouw wordt een ruime rotatie aangehouden. Dit 'voedsel voor de bodem' zorgt er voor dat de vruchtbaarheid, structuur en het organische stof gehalte behouden blijven. En kunstmest, daar heeft een biologische boer dan niet zoveel aan. Daarmee wordt de plant gevoed, maar het draagt niet bij aan verbetering van zijn voornaamste productiemiddel, namelijk de bodem. Biologische landbouw is per definitie landbouw met goed bodemmanagement en biologisch is daarmee ook het keurmerk voor goed bodembeheer.

Kringloop

Goed bodembeheer gaat over kringlooplandbouw. Onze landbouwsystemen mogen geen bodemuitputting veroorzaken: niet hier en niet elders op de wereld. Toch worden door het huidige landbouwsysteem waardevolle bodems uitgeput. Bijvoorbeeld de bodemvruchtbaarheid in Flevoland loopt terug door verslechtering van de bodemstructuur. Dat proces heeft zich volgens de Raad voor Integrale Duurzame Landbouw en Voeding op veel plaatsen voltrokken binnen één generatie akkerbouwers. Akkerbouwers halen meer uit de grond dan ze teruggeven. De intensieve polderbouwplannen met maximaal aardappelen, uien, suikerbieten en bloembollen, grondbewerking op verkeerde tijdstippen en weinig aandacht voor bodemkwaliteit eisen hun tol. Dit is de keerzijde van het Nederlandse landbouwsysteem, dat gericht is op productie en export. Op termijn is dat onhoudbaar en er zal er vanuit een ander perspectief gekeken moeten worden: de kringloop waarbij het hele landbouwsysteem in evenwicht is en de bodem generaties lang vruchtbaar blijft.

Onderzoek en onderwijs

Langlopend vergelijkend systeemonderzoek op onder andere de Broekemahoeve en Vredepeel maar ook op andere locaties in het land zoals de Kolummerwaard, laat zien dat biologisch beheer van akkerbouwgronden voordelen biedt ten opzicht van conventioneel beheer. Bij de juiste combinatie van compost, dierlijke mest en groenbemesters en verminderde grondbewerking blijft de bodemvruchtbaarheid op peil, is de uitspoeling gering en het waterbergend vermogen in droge en natte tijden beter en is de bodem zelfs in staat om bodemziektes beter te beheersen. De opbrengsten van gangbare en biologische gewassen groeien naar elkaar toe. Dit soort langdurige systeemprouven zijn van groot belang om te zien hoe de bodem zich op lange termijn ontwikkelt bij verschillend beheer. En dit soort prouven zijn in de huidige financieringssystematiek heel lastig om in stand te houden. De directe betrokkenheid van voorloperboeren bij dit onderzoek is ook essentieel voor verbetering van de systemen en verspreiding van resultaten.

Scholieren van nu zijn de ondernemers van morgen. Duurzaam bodembeheer moet daarom een belangrijk onderdeel zijn in het groen onderwijs. Pas dan zijn ze klaar voor de toekomst.

De overheid kan in het kader van onderzoek en onderwijs rondom bodemvruchtbaarheid de volgende acties nemen:

1. Zorg ervoor dat langdurige vergelijkende systeemprouven kunnen doorlopen, ook als financieringssystemen voor onderzoek veranderen.
2. De boer is vakman die samen met experts zijn systeem ontwikkelt. Ondersteun praktijknetwerken waarin boeren, adviseurs en onderzoekers samenwerken aan gezonde bodems met een hoog organisch stofgehalte.
3. Iedere deelnemer aan het groen onderwijs moet in zijn opleiding kennis gemaakt hebben met duurzame landbouwsystemen, waaronder de biologische landbouw.

Beleid en wetgeving

De eerste generatie biologische boeren en tuinders in Nederland gaat met pensioen. Deze gronden zijn waardevolle biologische gronden, met een hoog organisch stofgehalte. De toegang tot grond is, door de hoge prijs één van de grootste drempels voor (startende) bio-landbouwers, zeker bij bedrijfsovername. Daarom pleit Bionext voor maatregelen om biologische gronden ook biologisch te laten blijven. Zo blijft de opgebouwde bodemvruchtbaarheid, het levenswerk van de bio-boer, behouden voor volgende generaties. Daarnaast moeten landbouwsystemen die goed zijn voor de bodem gestimuleerd worden boven andere systemen. Maatregelen die te nemen zijn met steun van de overheid:

1. Stimuleren van biologische bedrijfsovername, gericht op biologische boeren zonder familiale bedrijfsopvolger;
2. Pachtgronden voor langere periode verpachten.
3. Bij pacht eisen stellen aan bodembeheer. Voorkeur voor vormen van landbouw met een bewezen goed bodembeheer, zoals biologisch.
4. Wegnemen van drempels vanuit de horizontale wetgeving die de groei van biologisch belemmeren. Een voorbeeld is de voorgestelde fosfaatwetgeving waar ook biologische boeren minder koeien mogen houden.
5. Gronden die vrijkomen bij de overheid met voorrang gunnen aan biologische ondernemers of ondernemers die andere bewezen bodemvriendelijke systemen volgen.
6. In de mestwetgeving wordt de positie van de biologische sector en grondgebonden landbouw in ogenschouw genomen bij het ontwerpen van wetgeving. Mestwetgeving moet gericht zijn op goed bodembeheer, op meer organische stof.
7. In het nieuwe GLB inzetten op beloning voor ruimere rotaties en goed bodembeheer.

Bodem en klimaat

De landbouw is een van de veroorzakers van de uitstoot van broeikasgassen. Maar de landbouw kan ook deel van de oplossing zijn. Het vastleggen van koolstof uit de atmosfeer in de bodem is een haalbare optie maar dit vraagt van veel boeren een andere werkwijze. De meeste maatregelen zijn bekend en worden soms al toegepast zoals groenbemesters, maar andere zijn minder gangbaar. De maatregelen kunnen worden gezien als investeringen die zich op de langere termijn meer dan terug betalen via een weerbaardere bodem- en bedrijfssysteem en een hogere productie. Er is een aantal drempels die boeren weerhouden van meer sturen op bodemkwaliteit en organische stof. De onbekendheid met de maatregelen, de uitvoering en de effecten ervan, de onbekendheid met de nettobaten op langere termijn en de investeringen op kortere termijn. Om deze drempels te verlagen is kennis en informatie gewenst. Daarnaast kan een sterke, extra prikkel, zoals betaling, sturing op organische stof stimuleren. De overheid kan zich inzetten voor:

1. Een publieke beloning voor een bodem(klimaat)dienst.
2. Een systeem van carbon credits voor vastgelegde koolstof in de markt voor beperking van emissies van broeikasgassen.